

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

УДК 32:141.112

Остапенко М. А.

ДИХОТОМІЧНА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ В РЕАЛІЗАЦІЇ
ПОЛІТИЧНОГО ПЛЮРАЛІЗМУ

Стаття присвячена аналізу понять, що розкривають дихотомічну результативність в реалізації політичного плюралізму, зокрема увагу приділено таким категоріям як стабільність/нестабільність, інтеграція/дезінтеграція. Взаємозв'язок політичного плюралізму і означених понять досліджується через політичну альтернативність, соціальний діалог, соціальне партнерство, політичну конкуренцію.

Ключові слова: політичний плюралізм, політична стабільність, політична нестабільність, суспільно-політична інтеграція, дезінтеграція.

Досліджуючи багатоаспектність феномену політичного плюралізму, можна виокремити низку понять, які розкривають його певні грані. Серед них культурологічні (інтерес, альтернативність, цінність, ідеологія, толерантність); інституційно-системні (група, партія, політична, партійна, виборча системи, опозиція); процесуальні (конкуренція, діалог, партнерство, конфлікт, консенсус, протистояння, боротьба); поняття результативності (інтеграція/дезінтеграція; стабільність/нестабільність). Взаємозалежність між явищами, які позначають ці поняття, може посилювати чи послабляти як позитивні, так і негативні аспекти кожного з них. Характер їхнього взаємовпливу обумовлюють особливості конкретного суспільства: історичні, економічні умови його розвитку, політичні та правові традиції, рівень політико-правової культури як еліти, так і пересічних громадян тощо. У рамках цієї статті проаналізуємо поняття, що визначають дихотомічну результативність політичного плюралізму – стабільність/нестабільність, інтеграція/дезінтеграція.

Основу політичного плюралізму розкриває поняття *політичної альтернативності*. Їх зв'язок вбачається у змісті та природі кожного. Так, політичний плюралізм забезпечує можливість створювати різні варіанти суспільного розвитку (завдяки різним позиціям, думкам, ідеям), а політична альтернатива – можливість обирати між кількома суспільно-політичними та соціокультурними варіантами цього розвитку. Політична альтернативність є важливим показником здатності суспільства і влади сприймати та гнучко реагувати на зміни, інновації, в цілому на виклики часу, водночас підтримувати політичну та соціальну стабільність.

Природа політичного плюралізму є такою, що, з одного боку, він сприяє різноманіттю інтересів і поглядів, а з іншого – його метою є досягнення гармонії, узгодженості, рівноваги і врешті-решт суспільної і політичної стабільності. На перший погляд, політичний плюралізм і *політична стабільність* – поняття, які здаються несумісними. Проте в реаліях демократії ці явища взаємопов'язані. Питання стабільності (нестабільності) розглядали західні науковці: Р. Дарендорф, Д. Істон, Л. Лейпгарт, Д. Сендерс, С. Хантінгтон. У політичній науці тлумачення стабільності позбавлене однозначності. Залежно від того, які загально-теоретичні засади поділяють автори, до яких методів вдаються, здійснюючи аналіз певної ситуації, і залежить їх тлумачення. Проблеми політичної стабільності та чинників її забезпечення проаналізовано в низці дисертацій і відповідних публікацій українських дослідників Т. Грозницької, О. Кіндратець, І. Кіянки, М. Ніколаєвої, О. Новакової, Т. Перглер, Т. Сичової, Н. Тунтії, М. Шаповаленко та інших. За А. Лейпгартом, характеристиками політичної стабільності є підтримка системи, громадянський порядок, легітимність та ефективність. У сукупності такі характеристики можна позначити поняттям «функціональність», тобто ефективне здійснення суб'єктами політики покладених на них функцій. Рівновага системи політичних сил (у ширшому значенні – суб'єктів політики) та її функціональність як найважливіші характеристики політичної стабільності тією чи тією мірою включаються до багатьох її визначень і найбільше відповідають демократичному суспільству [7].

Узагальнюючи різні визначення та підходи щодо тлумачення політичної стабільності, можна виділити її особливості: проявляється в чіткому дотриманні і виконанні законів та інших регулювальних нормативних актів, здійсненні політичної боротьби; характеризується відсутністю політичної напруги в суспільстві; виступає критерієм оцінювання стану політичного життя всередині держави, а також у системі міжнародних відносин; створює умови для оптимального функціонування громадських інститутів та владних структур; стосується всіх сфер політичного та громадського життя; сприяє інтеграції суспільства для досягнення певної мети, вирішення тих чи тих суспільно-політичних проблем.

У західній політичній науці сформувалися два основні підходи в аналізі чинників стабільності демократії – культурологічний та інституціональний, жоден з яких не можна абсолютизувати. Очевидно, що становлення і збереження стабільної демократії передбачає водночас і формування демократичної політичної культури, і створення демократичних політичних інститутів. Н. Жабінець висуває положення про існування стабільності як наслідку інституціалізації (волюнтаристсько-суб'єктивного чинника) та наслідку ситемно-кореляційних взаємодій, і обґрунтовує думку, що конвергентною останньому типу стабілізації є парадигма політичної рівноваги, балансу сил. Проте дослідниця вказує і на існування притаманних небезпек (у феноменальному плані): «...Категорія рівноваги може бути застосована до процесів у економіці, ринкових стосунках. Найважче використовувати її якраз при аналізі соціально-політичних явищ, адже у політиці частіше, аніж у інших сферах життя утворюється домінуюча більшість, лідери якої закономірно прагнуть до зосередження у своїх руках максимальної потуги (ресурсів, важелів впливу тощо). І, більше того, оскільки силу у політиці надзвичайно важко виміряти, то бажана стабільність встановлюється, звісно ж, перш за все при опорі на стійкі структури та інститути» [3, с. 223].

Сутнісною ознакою політичної стабільності є її організуючий, визначальний вплив щодо інших сегментів суспільства. Економічні чи соціальні негаразди можуть спричинити порушення узвичаєних життєвих орієнтацій, а в крайніх своїх проявах і афективність масової поведінки. Втім сталість економічної ситуації ще не гарантує безконфліктності суспільно-політичного життя; реальна безпека може бути забезпечена лише політичними засобами. В умовах системної кризи політична стабілізація відіграє роль необхідного і актуалізуючого чинника. Але абсолютна стабільність, як і абсолютний ідеал, неможлива. І, більше того, така бажана стабільність у відриві від протилежної їй політичної мінливості, рухомості, може призвести до стагнації, а згодом і до консервації негативного потенціалу.

Поглибленню знань про політичну стабільність сприяє розкриття змісту поняття політичної нестабільності. На противагу політичній стабільності ознаками останньої є порушення рівноваги між суб'єктами політики і, як наслідок, її функціональності, а також усієї системи відносин. Існують різні трактування політичної нестабільності. Як правило, її суть зводиться як до протилежності політичній стабільності і обумовлюється суспільно-політичними особливостями конкретного суспільства (розстановка політичних сил, особливості процесу прийняття рішень, наявність чи відсутність глибоких розколів, конфліктів у суспільстві, ступінь підтримки демократичного режиму населенням країни тощо). А. Макаричев зазначає, що значна частина авторів визначають нестабільність як нездатність політичної системи управляти змінами або, точніше, справлятися з ними. Деякі зарубіжні автори трактують нестабільність як відхилення від традиційних і прийнятних для суспільства стандартів, тим самим підкреслюючи, що зміст самого цього терміну має нестійкий, відносний характер, що варіює від ситуації до ситуації і від країни до країни. Іншими словами, умови, що можуть дестабілізувати одну державу, не обов'язково матимуть такий ефект в іншій [4, с. 151–152].

До чинників політичної нестабільності науковці відносять: очевидне переважання в державній політиці корпоративних інтересів панівних елітарних груп; міжнародні і міжрегіональні суперечності, викликані історико-культурними і конфесійними причинами, нерівномірністю у розвитку окремих регіонів тощо; суперечність між модернізацією у технічній та індустріальній сферах і традиційним соціально-культурним середовищем;

соціальний чинник; доктринерство в політиці партій, відрив від реальності; втрата владою значної частини контролю над ситуацією в країні в цілому або над економічною ситуацією тощо; невміння або небажання влади домогтися конструктивного діалогу з опозицією, забезпечити її участь в політичному процесі в межах правового поля; зовнішньополітичний авантюризм влади.

Серед інструментів, що сприяють стабілізації суспільних відносин є *соціальний діалог та соціальне партнерство*, які формуються на основі досягнення консенсусу. Хоча діалогічний підхід до розуміння суспільно-політичного життя започаткований ще в Античні часи, одним із перших доробків, де висвітлюється ця проблема, науковці вважають працю Ж.-Ж. Руссо «Про суспільний договір або Принципи політичного права» (1762 р.). Узгодження інтересів соціальних груп як важлива суспільна проблема розглянута у працях Ш. Фур'є, А. Сен-Сімона, Р. Оуена. Ідеї цих досліджень суттєво вплинули на погляди науковців наступних поколінь. Так, для характеристики соціальних відносин Дж. Стюарт Міль одним із перших використав термін «партнерство». Аспектам соціального партнерства присвячені праці сучасних дослідників – В. Давиденка, А. Колосок, Т. Ляшенко, Г. Трунової; соціальної відповідальності – Г. Гуревич, В. Осецького, В. Марченка та інших.

В умовах плюралістичного суспільства соціальний діалог є важливим інструментом вирішення суперечок, конфліктів. До того ж він є засобом удосконалення соціально-політичної структури суспільства. Його розглядають як особливий вид соціальної дії, зміст якої розкривається у спрямованості не лише забезпечити соціальні права громадян і надати соціальну допомогу, а й досягнути іншу мету – сприяти регулюванню відносин людини з групою та державними структурами. Соціальний діалог науковці вважають найдосконалішою формою дискусії, під час якої узгоджуються інтереси суспільства. Ознаками цієї дискусії є її партнерський характер, що забезпечує рівну участь різних сторін – учасників діалогу. Головне і важливе те, що жоден із них не може домінувати, не зважаючи на власний статус, не має переваг у правовій сфері; розбіжність поглядів гармонізується за рахунок взаємоприйнятних поступок. Соціальний діалог є інструментом, який дозволяє визначити базові засади ціннісних орієнтирів, політичних принципів формування відносин між основними учасниками суспільних відносин – соціальними групами, політичними і громадськими організаціями. Широкий контекст тлумачення соціального діалогу дозволяє визначити його як паритетну конструктивну співпрацю між державою (як виразником загальносуспільних інтересів) та громадянським суспільством (як сферою суспільних відносин, в якій реалізуються приватні інтереси громадян та їхніх груп). Вузьке трактування соціального діалогу зводиться до розуміння його як певної системи переговорів, консультацій та інших форм соціальної комунікації між суб'єктами соціально-політичних відносин. Зміст соціального діалогу передбачає формування партнерських відносин між учасниками на основі довіри та взаємної відповідальності, згоди діяти за визначеними «правилами гри». Зрозуміло, що досягнути взаєморозуміння, компромісу надзвичайно складно і важко, особливо у нестабільному суспільстві, де невизначеними є групові, суспільні інтереси, домінують неформальні, тіньові домовленості, низький рівень довіри до суспільних чи політичних інститутів тощо. До об'єктивних і суб'єктивних умов успішності соціального діалогу належать: наявність у людини, громадянина бажання, вміння і готовності до активної участі у політичному житті; раціональна організація ланок державного апарату, громадських організацій, що забезпечує залучення людей до участі у прийнятті рішень; достатній рівень політичної і правової культури населення.

Справедливим видається певне уточнення сутності діалогу В. Давиденком: «...Процес діалогу з боку людини найманої праці, з точки зору її представника – об'єднань профспілок – вважатиметься успішним, якщо його результатом стане підвищення заробітної платні, поліпшення умов праці ... та інші економічні і соціальні гарантії. Але це буде лише частиною успіху. Адже для того, щоб у цьому випадку переговори були дійсно успішні, їх результатом повинно стати політичне рішення на державному рівні: системне запровадження нової соціальної практики, що означає посилення контролю з боку громадянського

суспільства над бізнесменами-власниками, підприємцями, іншими роботодавцями, над їх економічною і соціальною політикою. У країнах ЄС концепція і практика соціального діалогу політологами справедливо визначається феноменом ХХ ст. У цих країнах соціальний діалог став важливим інститутом політичної демократії, який постійно розвивається та удосконалюється. Він вбудований до інших інститутів, що сприяють реалізації таких цінностей, як участь та політична правосуб'єктність, захист інтересів працівників і роботодавців, всіх громадян» [2, с. 25].

Сучасний соціально-політичний процес в Україні характеризується нестабільністю, неузгодженими позиціями політичної і економічної еліти, відсутністю чітко окреслених та загальноприйнятих норм поведінки в економічному і політичному житті. Вирішення цих питань часто підміняється іншими з боку еліти, що посилює недовіру з боку суспільства. Крім небажання їх вирішувати, відіграє значну роль і нерозуміння механізмів соціального діалогу та соціального партнерства. До того ж у суспільстві домінує ставлення до профспілок як до організації, яка захищає не права робітників, а власні корпоративні інтереси, зокрема збереження впливу, підвищення статусу власної значущості в системі галузі, в соціально-політичній структурі суспільства. На думку багатьох вітчизняних науковців, громадянське суспільство в Україні поки що знаходиться на стадії формування як суб'єкта політико-правових відносин. Значною мірою цей процес гальмують характер соціальної структури, в якій ще остаточно не сформований потужний середній клас і особливості влади (прагнення монополізувати, бюрократизувати процес, ускладнити його з боку нових учасників політичної взаємодії). Частково вирішення цієї проблеми відбувається через налагодження саме партнерських відносин, формування соціального діалогу держави з громадянським суспільством, усвідомлення громадянського суспільства як основи, що живить політичну систему.

Актуальним за сучасних умов є розуміння та впровадження *соціального партнерства*. У словосполученні «соціальне партнерство» «соціальне» означає суспільне, тобто те, що стосується життя людей і їх відносин у суспільстві; «партнер» (від французького слова партія) — учасник спільної діяльності. У праксеологічному вимірі соціальне партнерство науковці розглядають як альтернативу диктатурі (класу, особи), а також цивілізований (мирний) метод розв'язання соціальних конфліктів. Методом розв'язання соціальних конфліктів у межах соціального партнерства є компроміс, узгодження інтересів працедавців і найманих працівників шляхом мирних переговорів і взаємних поступок [2, с. 27].

Соціальний діалог та партнерські відносини обумовлюють ступінь інтегрованості суспільства у політичні відносини. Інтеграцію характеризують як стан і процес гармонійного об'єднання соціальних явищ у єдине ціле. Нині склалося кілька підходів до теоретичної інтерпретації цієї проблеми. Структурний функціоналізм (Т. Парсонс) інтеграцію розглядає у контексті ідеї структурної детермінації гомеостазу соціальної системи: розвиток соціальної системи відбувається за принципами диференціації й ускладнення, де інтеграція розуміється як вироблення єдиних функціональних і ціннісних підстав для вбудовування нових елементів у систему. В активістських парадигмах (Е. Гідденс) інтеграція трактується через контекст ідей соціальної взаємодії, при якій важливим є визначення реального соціального агента – суб'єкта соціальних змін та інтегративної динаміки. Такий агент, що володіє властивістю суб'єктності, є автором своїх дій, господарем своїх слів, заяв і намірів. Оскільки він є соціальним, мережа внутрішніх взаємодій має стійкість і певну ефективність, підпорядковану деякій інтегруючій, чи солідаризаційній, ідеї. Постмодерністська парадигма (З. Бауман, В. Руднев) розглядає інтеграцію як посилення комунікації між різними «співтовариствами дискурсу», як полегшення перекладу тверджень однієї культурної традиції на мову іншої. Виникає інтегрованість на зразок калейдоскопічних візерунків із взаємних очікувань, розуміння і нерозуміння, а не з рівноваги і функціональності елементів [1, с. 129]. Кожен з розглянутих підходів має свої переваги й недоліки. Об'єктивним, на нашу думку, буде комплексне поєднання засад структурно-функціоналістської, активістської та постмодерністської парадигм.

У контексті культури інтеграція розкривається через здатність зіставляти і обмінюватися – з позицій рівності й співучасті – цінностями, стандартами, моделями поведінки як з боку іммігранта, так і з боку суспільства, що його приймає. Інтеграція – це поступовий процес, під час якого нові мешканці стають активними учасниками економічного, соціального, громадянського, культурного й духовного життя країни, що їх прийняла. Воно передбачає інтеграцію комунікативну, тобто, з одного боку, інтеграцію між інструментами й мережею комунікації суспільства, що приймає, а іншого – між інструментами й мережею комунікацій спільнот іммігрантів. Французький науковець К. Клане називає риси «плюралістичної інтеграції» - взаємозалежність, конфронтація, обмін і позиція рівноправності [Цит. за: 6, с. 74].

Соціальна інтеграція в стабільному суспільстві відбувається, як правило, двома шляхами: як соціалізація (входження в існуючу систему норм і цінностей) та як соціальна адаптація (у випадку соціального переміщення – зміни соціального статусу, місця роботи або проживання, кола соціальних контактів тощо). Основою інтеграції суспільства може бути ціннісно-нормативна система як сукупність основних цінностей і норм поведінки. В сучасних умовах актуалізується вага таких цінностей як сім'я, солідарність, обов'язок, патріотизм, безпека, мир, демократія як інтегруючої складової консолідації суспільства. Важливою у цьому аспекті є значимість *консенсусу*, який забезпечує згоду переважної більшості людей щодо пріоритетних аспектів та цінностей соціального, політичного порядку. У демократичному суспільстві головним є досягнення консенсусу з приводу: спільних цінностей як кінцевих цілей розвитку суспільства (мир, свобода, справедливість, рівність тощо), що формують систему ціннісних орієнтацій населення; з приводу спільних «правил гри» (процедурний консенсус); з приводу оцінки практичної політики влади і опозиції.

Ціннісне значення консенсусу полягає передусім у можливості вирішувати суперечки і конфлікти у плюралістичному суспільстві цивілізованими, ненасильницькими методами. Консенсус здатен знижувати напругу у суспільстві. Ефективність консенсусу обумовлена ступенем демократичного розвитку політичної культури, вмінням і бажанням влади та суспільства йти на діалог, впроваджувати практику компромісів, брати участь у переговорах та низкою об'єктивних економічних, соціальних обставин. Кризу консенсусу можуть спричинити криза традиційної для країни політики, появою нетрадиційних груп у політиці, зміна і перерозподіл ролей та статусів, прірва між елітою та масами тощо.

Інтеграція суспільства в умовах політичного плюралізму залежить від здатності суспільства до самоорганізації, досягнення соціального консенсусу і координації відносин між суспільством і державою. Ці умови доповнюють і обмежують одна одну, що не звужує, а розширює їх можливості. Дезінтеграційний потенціал нашого суспільства посилюють внутрішньо- та міжпартійні конфлікти, гострі ідейні суперечки однопартійців, відсутність консенсусу еліт, консенсусу між владою та населенням, загальнонаціональної згоди тощо. Крім того, інтеграція українського суспільства в умовах політичного плюралізму потребує формування системи суспільно-політичних відносин на засадах довіри, партнерства, солідарності, національних джерел духовності. Важливим також є роз'яснення та ознайомлення широких верств з особливостями функціонування демократичних інститутів, механізмами контролю органів влади з боку громадськості і способами представництва своїх інтересів у публічній сфері, що сприятиме реальному залученню громадян до політичного життя.

Стабільність, інтеграційний потенціал суспільства пов'язаний з *політичною конкуренцією*. Політична конкуренція є однією з форм політичної взаємодії, в якій суб'єкти політики, орієнтуючись на правові (або використовують не правові) правила, змагаються за домінування і вплив у розподілі сфери влади, матеріальних ресурсів, престижу. З іншого боку, політична конкуренція є набором механізмів, які забезпечують дію та ефективність основних форм народовладдя: безпосередньої, представницької, консультативної і плюралістичної демократії. Аналіз політичної ситуації у нашій країні вказує на те, що механізми політичної конкуренції, які забезпечують народовладдя, функціонують слабо и не

досягають політично конкурентного результату, є радше механізмами недобросовісної конкуренції. Причини цього закорінені у формальності існування політичних інститутів, недовірі до влади та її інститутів, а також у хибному розумінні того, що політична організація суспільства, яка не має конкуренції, є легше керованою. Призначення політичної конкуренції, на наш погляд, полягає в стримуванні процесу перетворення політичного плюралізму в політичне маніпулювання, пов'язаного з політичними кар'єризмом політиків. Крім цього, цивілізований характер політичної конкуренції робить її однією із рушійних сил суспільного прогресу, сприяючи виробленню механізмів взаємного політичного контролю одних політичних сил над іншими, забезпечує розширення сфери громадського контролю над політичною владою, а також стимулює конкуренцію в інших сферах суспільного життя. Для формування конкурентного середовища в політиці, варто пам'ятати про взаємопов'язаність політичної і економічної конкуренції. Потреба держави у здоровій економічній конкуренції викликає нормальну реалізацію політичного плюралізму і навпаки, економічна політика держави, заснована на недобросовісній конкуренції, викликає обмеження політичної конкуренції; у суспільстві, в якому політична конкуренція штучно обмежується, зростає соціальна, протестна напруга, яка може викликати насильницьку зміну влади і правил економічної конкуренції.

Підсумовуючи, варто вказати на те, що у феномені політичного плюралізму відображається природа альтернативності. Це визначає гнучкість означеного феномену і водночас його здатність забезпечувати співіснування різних форм суспільно-політичних відносин. З'ясування багатоаспектності політичного плюралізму дозволяє виявити засоби підтримки рівноваги і стабільності в суспільстві, віднайти шляхи адаптації до взаємодії в умовах плюралістичного середовища; дозволяє виокремити важелі його впливу на характер інтеграції суспільства, використовувати його потенційні можливості як одного з чинників стримування деструктивного впливу соціальних відмінностей на формування суспільної єдності.

Використана література:

1. Бурлацкая М. Г. Интегративные процессы в современной России [Текст] / М. Г. Бурлацкая, И. А. Климов // Социс. — 2002. — № 3. — С. 128 – 132.
2. Давиденко В. В. Соціальний діалог в контексті взаємодії громадянського суспільства і держави [Текст] : автореф. дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.02 / В. В. Давиденко. — Львів, 2008. — 35 с.
3. Жабінець Н. В. Політичні цінності і перспективи гармонізації суспільних відносин [Текст] / Н. В. Жабінець // Актуальні проблеми політики : збірник наукових праць / відп. ред. Л. І. Кормич. — Одеса : Юридична література, 2000. — Вип. 9. — С. 222 – 225.
4. Макарычев А. С. Стабильность и нестабильность при демократии : методологические подходы и оценки [Текст] / А. С. Макарычев // ПОЛИС (Политические исследования). — 1998. — № 1. — С. 149 – 157.
5. Остапенко М. А. Політичний плюралізм : нестабільність демократії та пошуки соціальної рівноваги [Текст] : [Монографія] / М. А. Остапенко. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. — 350 с.
6. Перотті А. Виступ на захист полікультурності [Текст] / А. Перотті. — Львів : Кальварія, 2001. — 128 с.
7. Lijphart A. Dichotomy or Trichotomy? [Text] / A. Lijphart // European Journal of Political Research. — 1997. — Vol. 31. — № 1-2. — P. 125– 138.

Остапенко М. *Дихотомическая результативность в реализации политического плюрализма*

В статье анализируются понятия, которые раскрывают дихотомическую результативность в реализации политического плюрализма, в частности уделяется внимание таким категориям как стабильность / нестабильность, интеграция /

дезинтеграція. Взаємозв'язок політичного плюралізму і очерчених категорій досліджується через поняття політичної альтернативності, соціального діалогу, соціального партнерства, політичної конкуренції.

Ключевые слова: політичний плюралізм, політична стабільність, політична нестабільність, суспільно-політична інтеграція, дезинтеграція.

Ostapenko M. *Dichotomy effectiveness of realization of political pluralism realization*

The article is devoted the analysis of concepts which determine dichotomy effectiveness of realization of political pluralism, attention such categories as stability/instability, integration/dezintegration. Intercommunication of political pluralism and noted concepts opens up through political alternativeness, social dialog, social partnership, political competition.

Keywords: political pluralism, political stability, political instability, social and political integration, dezintegration.

УДК 303.4

Ходаківський М.Д.

ПОЛІТИКО-КУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД В ПОЛІТОЛОГІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

У статті розглядається підхід як методологічний інструмент наукового пізнання, розкривається можливість його застосування на різних методологічних рівнях наукового дослідження. Значні науково-методологічні можливості надає використання в політологічному дослідженні політико-культурного підходу. Зв'язок культури та політики знайшов свій вираз у таких поняттях політичної науки як «політична культура», «культурполітика», «політична акультурація» тощо. На загальнонауковому методологічному рівні політико-культурний підхід це засіб подолання формально-юридичного розуміння політики, традиційного бачення в термінах політичної системи та державно-правових інститутів.

Ключові слова: методологія науки, наукове пізнання, методологічний підхід, політико-культурний підхід.

Пізнання будь-якого явища навколишнього життя неможливе без наявності відповідного інструменту пізнання. Інструментом наукового пізнання світу є методологія, яка визначає напрямки процесу пізнання. Відповідно, методологічне обґрунтування наукового дослідження є важливою частиною його здійснення.

Основними завданнями методології є: визначення основних напрямів і програм дослідження, забезпечення правильності постановки проблем, розробка методів та засобів наукового дослідження, забезпечення вченого інтелектуальною технікою наукової діяльності, знаходження загальних підходів до вивчення предмета, становлення загальної стратегії наукового пошуку, коректування етапів дослідження за предметним змістом, визначення принципової структури і основних ліній взаємозв'язку результатів дослідження, побудова і обґрунтування предмета наукового дослідження [1, с. 9].

З точки зору методології науки, будь-яке наукове дослідження це сукупність взаємопідпорядкованих наукових засобів, за допомогою яких досягається мета дослідження та вирішуються його завдання. Серед таких засобів важливу роль відіграють науково-методологічні підходи. Як писав Е. Юдін, методологічний підхід – це принципова методологічна орієнтація дослідження, точка зору, з якої розглядається об'єкт вивчення (спосіб визначення об'єкта), поняття або принцип, який керує загальною стратегією дослідження [2, с. 69]. З точки зору Н. Стефанова методологічний підхід – це сукупність (система) принципів, які визначають загальну мету і стратегію відповідної діяльності [3, с. 27].